

ИВАН ДУЙЧЕВ
ИСТОРИЧЕСКАТА
БЕЛЕТРИСТИКА НА ФАНИ
ПОПОВА-МУТАФОВА

chitanka.info

Нашето национално Възраждане се характеризира с едно възвръщане към българското историческо минало. Това явление не може да бъде окачествено схематично като проява на някакъв романтизъм в общ смисъл на определението, сиреч като бягство от настоящето в идеализираното минало. Подобно на дейците от италианския Ренесанс от XV-XVI векове, които в спомените за някогашното величие на Римската империя дирят духовна опора за възкресяване на разкъсаната от вътрешни борби и чужди вмешателства своя Родина, нашите възрожденци търсят във възпоминанията за независимата и силна средновековна България упования за пощастливи времена на поробената своя страна. Многочислените преписи и преработки на Паисиевата „История славянобългарска“ свидетелствуват за това, с какъв жив интерес тя е била посрещната от жадния за знания върху своето минало народ. Да задоволят тази духовна потреба се залавят, след Паисий и йеромонах Спиридон, който пише около три десетилетия по-късно, не само първите наши учени историци, но и редица писатели в повести, разкази и други литературни произведения — и то чак до най-ново време. Така се ражда българската историческа белетристика, в която област творят мнозина от най-видните наши писатели, като Добри Войников, Любен Каравелов, Васил Друмев, Иван Вазов и още мнозина други.

Несъмнено е, че за правилното и точното възстановяване на българското историческо минало направиха най-много учените историци — цялата научна школа от времето на С. Н. Палаузов, М. Дринов, В. Н. Златарски и техните следовници и приемници. За популяризирането на миналото обаче всред широките кръгове читатели направиха твърде много и авторите на белетристични преработки, разбира се, в друга степен и чрез други средства. Историческата белетристика съставя особен литературен жанр, към който трябва да бъдат прилагани своеобразни изисквания. Писателят, който твори в полето на историческата белетристика, не е историк в същинския смисъл на това определение. Към неговите произведения поради това не могат да се предявяват същите критични начала, които ние поставяме към едно изследване със строго историческо съдържание. В нашите знания за отделни лица и събития от миналото има празници, които не можем да запълним въз основа на разполагаемите исторически извори. Тук ученият се спира и най-често

се ограничава да изкаже предпазливи догадки и хипотези. Писателят обаче има право — съгласно така назованата „поетическа волност“ — съобразно своето въображение да допълни това, което липсва — и понякога неговите догадки представляват голям интерес. Разбира се, изисква се тези негови досещания да бъдат правдоподобни и да се съгласуват с онова, което е наше положително знание.

Тези изисквания, приложени към творчеството на Фани Попова-Мутафова, разкриват най-положителните отлики на нейната историческа белетристика. Родена през 1902 г., тя още твърде млада се залови с художественото претворяване на българското минало — и нейните произведения днес й отреждат челно място в тази област. Главното й внимание бе насочено към проучване и художествено претворяване на събития и личности от българското средновековие. През 1929 г. бе обнародвана нейната забележителна книга „Солунския чудотворец“. Една година по-късно тя издаде легендата „Момина скала“, а през следното десетилетие се посвети предимно на епохата на Асеновци и последователно обнародва, една след друга, няколко обемисти романа все от тази епоха: през 1936 г. излезе книгата „Дъщерята на Калоян“, на следната година „Йоан Асен“ (1937 г.), а през 1939 г. „Последният Асеневец“. Междувременно през 1935 г. се яви на бял свят книгата ѝ „Велики сенки“ и още две книги, посветени на личности от по-новата история: през 1937 г. за Христо Ботев, а една година по-късно за Ангел Кънчев. През тези години писателката написа и обнародва цяла редица къси разкази и повестования, и то предимно от живота на средновековния българин.

Всички тези нейни творения бяха рожба не само на писател — художествен творец, но и на упорити и съвестни проучвания. Трябва човек да прочете особено някои от нейните „исторически романи“, за да се убеди каква богата ерудиция е вплътена в тях. Тя търсеше да се осведоми от най-меродавните писания на наши и, мисля, чужди специалисти, а понякога търсеше съвети и напътствия при най-добрите наши специалисти историци. Аз и сега помня нейни посещения с такава цел, при големия наш историк проф. В. Н. Златарски (починал през декември 1935 г.). През последните години от живота си тя неведнъж се допитваше за съвети и с мене самия и ние понякога водехме продължителни разговори по подобни въпроси. В нейните исторически повестования наистина има, тук и там, подробности, с

които строгият учен историк мъчно ще се съгласи. Вината най-често обаче не бе нейна: тя бе попадала на някои литературни „първоизвори“, писани от недобре осведомени автори или от автори с погрешни схващания по един или друг въпрос. Сборникът „Седмият грях“, легенди, бе последният неин труд и Фани Мутафова работи над него почти до сетните дни от живота си — до смъртта си през юли 1977 г. Върху ръкописа личат следите от нейните поправки, за да оправи стила, езика или самата същина на разказите. Поради благоговейно зачитане на нейната памет, текстът тук е предаден точно така, както е бил оформен от нейната ръка през месеците преди да ни напусне завинаги.

Както предишните нейни по-големи произведения, така и предлаганите тук разкази и легенди — всичко е написано с размах на едно живо въображение, на хубав и цветист български език и се чете с удоволствие. Това е в същото време четиво, пропито с искрено родолюбив — и то ще даде не само знание за българската история, но ще вдъхне у читателите топла обич към нашето историческо минало. И във всичко това Фани Попова — Мутафова ще продължава да живее за нас като една от най-добрите художествени претворителки на множество бележити събития и видни личности от миналото на нашия народ.

академик Иван Дуйчев

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.